

Izgubljeni sin.

Vesela zgodba. Spisal Makso Mak.



Kolačkova ni mogla zatisniti očesa celo noč. Slišala je biti s trnovske cerkve vsako četrto ure. Saj bi pa v takem položaju ne mogla zaspati tudi nobena druga skrbna gospodinja! Edini otrok sin Juri že tretjo noč ne spi doma; sploh ne ve živ krst, kam se je izgubil. In včeraj ga je iskal njen mož Aleš ves božji dan po Ljubljani; vrnil se je pozno zvečer, a brez sina — zato pa pijan, da se je zibal kakor mehur na vodi. Toliko je razumela iz njegovega zmešanega govorjenja, da je prelazil vse ljubljanske gostilne. Taka neroda! Kar zaleti se in krepeli brez glave od krčme do krčme. Ko bi samo pogledal in vprašal — ampak sede široko za vsako mizo, govori in govori in . . . Bog mu grehe odpusti! In domov prišedši se je krohotal in jo silil, naj poje z njim. To jo je kar razkačilo. V tem resnem, žalostnem trenutku naj bi pela, ko ne ve, ali bi se jezila nad Jurjevo zapravljenostjo ali se jokala nad njegovo nesrečo. In zdaj že tretjo noč! Kvečjemu eno noč; a takrat je nikoli ni skrbelo, ker je vedela, da se zabava v pošteni družbi mladih uradnikov in doktorjev. Sicer ni toliko študiral kakor oni; čemu pa, ko je edini sin bogatega posestnika in pekarja. Bog sam ve, kaj je prišlo zdaj fantu v glavo! Doma ima jesti in piti, kar hoče. Zakaj bi torej po nepotrebem drugod zapravljal? Morda ga je vendarle nesreča, morda ga je kdo . . . Tu se je obrnila skrbna žena na postelji, kjer je doslej vsako noč tako sladko spala, a nocoj se ji je zdelo, kakor da leži na njej za muko in kazen. In ta temna noč okrog nje! Ali ni tam pri peči nekaj zaropotalo? Prestrašena si je potegnila rjuho čez glavo in se komaj upala dihati. Strašne, črne misli so se ji valile po glavi in ji odganjale nočni počitek; razburjala so jo čuvstva skrbi, žalosti, jeze, ljubezni, vse vprek, da ni mogla najti miru in izraza svoji mučni negotovosti. Noč se je počasi vlekla kakor večnost in uboga žena ni mogla pričakati konca, večkrat je vstala in šla gledat nebo, če bo skoro dan. Proti jutru je šele zadremala, a v spanju so se izpremenile hude misli v še hujše sanje. Preplašena se je zbudila in zlezla iz postelje.

Solnce je ravno vzhajalo in razlivala se je najlepša rdeča luč po zidih in strehah krakovskega predmestja. Hladne in krepilne

sape so puhtele skozi okno. Na kostanjih ob Gradaščici so zaglušno čivkali in vreščali roji gladnih vrabcev; golobje so grulili, se vrteli, ščeperili in klanjali okoli drobnoglavih golobic; po vrtu so letali žoltokljuni kosi; iz njih veselega in glasnega žgolenja je posnela Kolačkova, da bo lep poleten dan. Ta pogled na sveže in jasno jutro je napolnil ženo s pobožnostjo; odmaknila se je od okna, pomočila palec v školjko na steni in se prekrižala, zahvalila se je Bogu, da je srečno minila noč, in goreče molila za srečen dan, posebej je pristavila očenaš v ta namen, da se Juri srečno vrne. Po molitvi se je oblekla in si skrbno pripela ključce, šla buditi kuharico, ki jo je nekam začudeno pogledala: ob štirih zjutraj še nikoli ni pripravljala zajutreka; zbudila je tudi prodajalko ter ji pomagala odpreti pekarijo, prešteti pečeni kruh in nametati košare za raznašalce.

Po opravljenih poslih se je vrnila v spalnico in stopila pred postelj moža Aleša, ki je napol razgaljen kazal kosmate prsi, hropel in smrčal iz celega grla; zariščeni obraz se mu je svetil in držal blaženo, kakor bi gledal v sanjah odprta nebesa. Kako li more tako mirno in brez skrbi spati, in zdaj, ko se zbira vsa nesreča nad hišo? Sosed Brajdič ni plačal zastalih obresti, moker je pre-slabo tehtal, Jurja ni domov itd. Zakliče z naglasom, ki je razodeval jezo in skrb obenem: „Aleš!“

Mož se predrami, obrne, mlaskne z usti in zamomlja komaj razumljivo: „Kaj, kaj, kaj?“

„Ali ne veš? Jurja iskat!“

„Mhm!“ Aleš se obrne spet na drugo stran in začne smrčati kakor prej. Tako se je borila z njegovo zaspanostjo celo uro; včasih se ji je sicer posrečilo, da se je napol vzdignil, a hipoma je spet omahnil v prejšnje smrčanje. Naposled, ali se je Alešu zdela vsa stvar že preneumna ali njej, ona je obmolnila in odšla v kuhinjo, a debelušček Aleš je izmotal svoj rejeni trebuh iz blazin in odej, pri tem je zehal, da so mu pokali sklepi pri ušesih, se pretegal, si mel oči in pogledoval neverno in po strani posteljo v kotu, kakor mu ne bi šlo nikakor v glavo, da je ona tam in on tukaj. Na potu do umivalnika se je opotekel in prevrnil vodo, da je kar cela povodenj preplavila sobo; odskočil je tako nerodno, da je stopil na rep psu Bismarcku — tako ga je krstil narodnozavedni sin Juri — kuže Bismarck je cvileč planil po sobi in prevrnil mizico s porcelanasto drobnjavo. Aleš tega niti opazil ni v svoji zažmanosti, in ker mu je bilo prenerodno bresti po vodi, je zlezal ravnodušno

nazaj v postelj in spet zaspal. Sreča njegova, da je bila odšla med tem žena v kuhinjo po kavo in da je vsa krivda zadela nedolžnega Bismarcka. Ali njena ogorčenost ni bila zato nič manjša, in ker je morala iztresti srce, kadar se je razjarila, in ker bi je ne bil razumel pes Bismarck, zato jo je moral poslušati pri zajutreku mož Aleš. Začela mu je očitati, kakšno očetovsko srce ima, da se tako malo briga za sina, sklejala roke in klicala milega Boga, s čim je zagrešila, da si je reva nakopala tako pokoro za moža. Naštevala mu je, da ni več človeku podoben, da leze narazen kakor kvas, da ga bo maščoba zalila, da se stopi na solncu od same masti itd. Zakaj da si je spet zadrnil rdečo kravato okoli vratu kakor rabelj? Res, noben rabelj bi je ne mogel tako trapiti; za kozarec petijota bi prodal Kristusa s križa, da dela sramoto celi soseski, celi Ljubljani, celemu svetu, da naj vendar enkrat pomisli, da ima tudi božja usmiljenost svoje meje . . .

Aleš je mehanično srebal svojo kavo in zehal; slišal je sicer, da ga žena zmerja, a razumel ni vsebine in samo prikimaval. —

„Kaj pa kimaš, čebula zaspana?“

„Kaj bom kimal? Ne bodi, ne bodi, Cilka!“

„Veš, zdaj pa hodi! Vprašuj povsod, ali kjer zagledaš hišo z zeleno vejo, tam hodi na drugo stran! To ti še enkrat rečem, ne išči Jurja v gostilni, tam ga ni. Pa pametno vprašuj, pazi na čast hiše; ni treba, da bi izvedelo vsako zijalo, saj vendar veš, da zavidni sosedje komaj čakajo, da nas dobijo v čeljusti. In Jurja itak ne morejo videti, ker jim je pregosposki.“

Neizrečeno lahko postane Alešu Kolačku okoli srca, ko stopi na ulico in se začuti svobodnega; pospeši korake, da čim prej izgine iz bližine stroge in oblastne ženice Cecilije. Na svežem zraku se mu oči in misli hitro zbistrijo, kri se mu začne urneje pretakati, loti se ga razposajena veselost, da začne celo požvižgavati.

„Hihihi,“ se zasmije dobrovoljno in začne sam s seboj šepetati, popljuvkovati okoli sebe in mahati z rokami, kakor je imel navado, če je sam hodil ali sam sedel v kakem kotu. „Hudirja, tako temeljito že dolgo nisem preiskal Ljubljane, pa res . . . in čisto v miru . . . in ona niti slutila ni . . . Ti zlodej, pa kako je danes že na vse zgodaj rentočila! Oj, kako so vendar te ženske neumne! Le naj bi ona enkrat tako dolgo pila in bi jo jaz drugo jutro rano izganjal z ležišča, bi že videla . . .“

Tu prestane v svojem preišljevanju in parkrat na ves glas zazeha, da se prestrašeno ozro mlade, do kolen izpodrecane mle-

karice, ki so peljale na vozičkih mleko v mesto. Aleš Kolaček se jim prijazno nasmeje, obstane za hip in se dolgo ozira za njimi:

„Brhke dekline! Uj, ko bi me spet stara videla . . . Danes je zgodaj zbreščala, pa kako? Kakor zadnjič, ko me je zasačila, da sem ščipal prodajalko spodaj v pekariji. Ali Bog večni ve, da sem si preganjal samo dolgčas, da mi kaj hudega niti v mislih ni bilo, samo dolgčas;“ — spet pojoče in široko zehne — „sicer pa, čeprav sem tako debel, da mi odreka Cilka človeka, sem vendar človek in ostanem človek, to mi potrdi vsakdo, če ga le vprašam . . . seveda človek, ki je rdeč pod kožo . . . rdeč, pa rdeč . . . Sicer pa, če tako malo uščipnem, to je moja edina prosta zabava . . . Spati, jesti, piti, to se mora . . . Pri Cilki pa ni zabave, pa ni. No, saj ne rečem, skrbna je pa res, to ji mora vsak priznati, skrbna in delavna . . . Zato pa vendar ni treba, da bi se vedno zadirala, mi vedno očitala, mi tajila mojo človeško podobo. Seveda je delo lepa reč, pa tudi zabava ni slaba, Pa pri Cilki je ni . . . Jaz sem tak kakor Juri, tudi Juri pravi: Ali mamica, zabava je pol življenja. Kaj je kruh brez soli, juhica brez soli, ocvrto pišče — Aleš Kolaček globoko pogoltne, usta mu natečejo polna slin in nozdrvi se mu napno nekako pohotno — pišče brez soli? — Kakor pravim: Juri je pameten fant . . . in kakor sem rekel: zabava je sol življenja in tudi ostané . . . Samo škoda, da se večkrat ne izgubi naš Jurček . . .“

Aleš Kolaček prekine svoj samogovor in se ustavi pred trnovsko cerkvijo. Ozre se na cerkveno uro in kar zazija: en kazalec kaže šest, drugi dvanajst. Mož si obriše potno čelo: vroče je že kakor opoldne, solnce pa še ni tako visoko . . . Šele šest? Zato ga je tako metalo davi, ko je vstajal, in trepalnice kar narazen niso hotele. Navadno ga budi Cilka ob osmih, devetih in danes . . . kak šment? Ura začne biti in Aleš Kolaček vernò prešteje udarce na prste . . . Torej vendar samo šest? Neverno in začudeno zmaje z glavo in se odpravi dalje po trnovskem mostiču.

Pred neko hišo je stalo več mlekarič z vozički; živahno so se pogovarjale in razpravljale na videz zanimiv predmet.

„Čaj, čaj!“ misli si Aleš, „morda pa izvem kaj o Jurju. Take ženske vse vedo!“

(Dalje prih.)



Izgubljeni sin.

Vesela zgodba. Spisal Makso Mak.

(Dalje.)



ribliža se in obstane za trenotek, ali razumel je malo; ženske so govorile o Šentpetru, o kokoših in nekem tatu. Ena je omenila celo „Zelene jame“. Pri tej besedi se zbude, kakor bi jih sprožil, v Alešu najlepši spomini na mladostna leta, ko se je igral s paglavci po cele dni v „Zeleni jami“.

„Oh, to so bili lepi dnevi in pravijo, da jih ne bo nikoli več!“ začne zopet sam s seboj šepetati in oči se mu posvetijo, kakor bi padla nanje rosa, ki je oživila že uvele, obledele spomine. „V Zeleno jamo, jamo, jamo . . . Morda najdem tam tudi Jurja . . . Pa res, čisto prav, tam začnem iskati in tako počasi proti Šentpetru . . .“

V „Zeleni jami“ je pogledal za vsak grmiček, za vsako grivo, bodisi, da je hotel videti, če je še vse kakor nekdanj, bodisi, da je iskal Jurja. Od tu se je napotil nazaj proti Šentpetru in pretaknil najprej kozolce in skednje. Solnce je pripekalo, Alešu je lil znoj s čela, da se je moral neprenehoma otirati. Kakor spehano živinče je sedel, kjer je zapazil senco, sopihal in se oziral z očitajočim, usmiljenja prosečim pogledom proti jasnosinjemu nebu in solncu. Grlo se mu je sušilo in tudi želodec ga je začel opozarjati na svojo pozabljeno eksistenco.

„Tukaj ni nič, ni pijače, ni jedi, ni Jurja,“ modruje Aleš Kolaček, počivajoč pod širokim kozolcem na kupu suhega, omamljivo dišečega sena. „Zdaj jo vrežemo proti Šentpetru; pa ta vročina, ko bi imel samo kozarec vode! . . .“ Vse druge misli in občutki se umaknejo in ostane samo žeja. Kakor zapuščen od vsega sveta, opazuje Aleš iz sence z opeko krite strehe šentpetskih hiš, nad katerimi gomazi razbeljeni zrak v komaj vidnih vtincih. Ta tišina, prijeten hlad in enakomeren pogled, kakor bi ga hotel uspavati.

„Eh,“ se otrese, vstane in korači proti Šentpetru, „na zadnje bi res še zaspal. Jurja ni nikjer, pa ga ni . . . Pa res, ne bi bilo napačno“ — obraz se mu razvedri — „takole, samo pol litrčka cvička in malo prigrizniti . . . tako kaj letečega. Čisto nič ne bi škodilo, pa tudi zamudil se ne bi preveč. Šentpetrčani se razumejo na kurjo rejo; oh, šentpetska piščeta!“

Aleš se globoko zamisli in naslajajoč se v duhu ob izrednem užitku, ki ga čaka, pospeši korake po prašni, vroči cesti. Kar zaškripajo ob eni strani ceste vrata. Aleš Kolaček se zgane in obstane; zazdi se mu, da je nekdo mimo smuknil. Ogleda se, vrata na dvorišče so napol priprta. In kdo bi bil mimo šinil, ali pes ali človek? Vse je tiho, nobenega človeka ni slišati in vrata so samo tako napol priprta. Ali ni to sumljivo? Kaj pa, ko bi se bil Juri skrtil pred njim? Previdno odkrene vrata in stopi na dvorišče; vse je mirno, na sredi stoji voz sena. Stopi dalje. Pri svinjaku zapazi zaboj, privzdigne ga . . . nič! Kakor brez misli gleda predse in kakor v polusanjah ga sili nekaj naprej. Na drugi strani svinjaka opazi prislonjeno lestvo. Kdo bi bil prislonil lestvo in zakaj? In vse je tako tesnotiho, kakor bi nekdo čepel skrit v kotu in si ne bi upal dihati. Aleš Kolaček zleze oprezno na lestvo in s trepetajočo roko hlastno odpre vrata. Ali skoro bi bil omahnil od strahu z lestve. S strahovitim kokodakanjem izfrfotajo kokoši iz kurnika, v hipu nastane na dvorišču največji nemir in hrup. Gosi prigagajo; od nekod se pridreva psi, obstopijo spodaj lestvo in začno neusmiljeno lajati. Isti čas se zasliši tudi surov moški glas:

„Ti hudič tatinski! Joža, Mica, Janez!“

Ko zleze Aleš Kolaček z lestve in se ozre po dvorišču, zagleda množico ljudi, ki grnejo proti njemu. Divji obrazi, delavsko in kmečko oblečeni možje, žene in otroci vpijejo, kolnejo vse vprek, da ne razumejo drug drugega; le toliko posnamejo posamezni, da imajo pred seboj najbrže tistega kurjega tata, ki že pol leta krade po Šentpetru, a mu ne morejo do živega.

„Pa kako je rejen ta mrjasec!“ oglasi se nekdo izmed množice.

„Vraga, če ne,“ mu odvrne nekdo drug, „če ga zalaga ves Šentpeter s kuretino in jajci!“

Deček, skoro še otrok, potegne Kolačka za suknjo in mu zapreti z drugo roko: „Le čakaj, ti, ti rdeča kumara, kje pa imaš našega petelina?“ Barabe se prerijo skozi gnečo in obsujejo Kolačka s točo surovih dovtipov; prebrisani paglavci nasade igle na palice in od strani zbadajo Kolačka, ki odskakuje sredi množice in pri vsakem bodcu zaječi: „Me!“

„Ali boš na miru, ti koštrun izanski, kaj pa meketaš?“ s temi besedami pristopi zastavna ženska, najbrže kaka bojevita branjevka „izza vode“, in ga lopne z debelo roko po glavi, da mu skoči klobuk čez oči. „Mar bi bil cipe lovil po barju, pa ne poštenih kur po Šentpetru! Fej, ti pregrešni kurji grob!“

Kolaček stoji prepadel sredi tolpe, niti ne sluti, zakaj nena doma ta divji naval mase. Osebne dotike z veliko družbo se je sploh vedno ogibal in zdaj je padel kakor z neba med te ljudi. Koliko oči zija zdaj vanj, koliko ust se odpira pred njim in mu kaže zobe! To mu vzame vso razsodnost in zavest. Ta njegova onemoglost, topost mika, zabava, draži maso do ekscesa. Gotovo je bil vsakdo v srcu prepričan, da Kolaček ni omenjeni tat, da sploh ne more biti. Vse na njem je pričalo o poštenosti: njegova rejena, nizka postava, dobrodušni obraz, obleka, klobuk. Takšen ni lopov, narobe, to je tip poštenega, korektnega človeka, ki ne more nikomur lasu skriviti. Baš ta kontrast situacije in resnice je razvnel maso, barabe so rjovele od smeha in se hahljale kakor blazne. Oživel je v tolpi tisti bestijalni instinkt, ki pozorno in hudobno preži na vsakogar, ki se razlikuje od nje, bodisi po stanu, bogastvu ali omiki, preži, da pade kateri od zgoraj mednje po slučajni zmoti, ironiji usode. Kakor bestije planejo na ubogo žrtev in čustvo podlosti triumfira nad propalo velikostjo. In v takih trenutjih gine, se topi duša mase v sladkem zadoščenju, v peklenškem veselju škandala.

V tem kritičnem času prihiti na dvorišče mestni redar in reši Kolačka iz nevarne družbe.

Hrupno pozdravijo barabe redarja: „Ga že imajo, ga že imajo!“

Kolaček je gledal okoli sebe in kar nič ni vedel, kaj se ž njim godi. Mirno je odšel z redarjem. Iz te oмотice ga predrami na rotovžu rohneči glas policijskega komisarja: „Kako se zovete?“

Kakor bi bil ta hip šele izpregledal, zapazi Kolaček pred seboj v ogromnem naslanjaču majhnega, suhega možička dolgih in razmršenih, napol sivih las, z velikimi, črnoobrobljenimi naočniki na nosu. Možiček skoči srdito pokoncu in še enkrat zarohni: „Ali slišite, ali sedite na ušesih, kako se pišete?“

Kolaček ponižno in plaho zajeclja: „A tako, kako se pišem? Pišem se Aleš Kolaček iz Krakovega.“

„Torej poslušajte, Aleš Kolaček! Ali poslušate? Po resnici povejte, obtožite se sami! S skesanim grešnikom imamo usmiljenje. Kako pa stojite, ali niste bili vojak?“

Kolaček se vzravna in pomoli v vsej okroglosti in obilnosti svoj trebuh pred komisarja.

„Trebuh noter, prsi ven! Jaz hočem z vami govoriti, ne z vašim nesramnim trebuhom; ali slišite, Aleš Kolaček? Torej kaj ste počeli v Kosmačevem kurniku?“

To vprašanje spravi Kolačka v strašno zadrego. Kak hudir ga je nesel v tisti kurnik? Tega vendar ne more povedati, da je iskal Jurja v kurniku! To bi bila sramota za celo hišo. Bliskoma mu šine v glavo misel in spomni se, da mu je lani ušel kanarček. Brez pomisleka zajeclja: „Veste, gospod, lani nam je ušel kanarček, pa veste . . .“

Rezko mu seže v besedo komisar: „Vi sami ste tisti kanarček. Ali slišite, Aleš Kolaček? Ali nam ne uidete! Taka neumnost! Ali slišite, od kdaj pa zapirajo Šentpetrčani kanarčke v kurnik? To je razžaljenje cele občine, ali slišite? Seveda, vašemu nesramnemu, nenasitnemu trebuhu zaleže menda največji kopun toliko kakor mali ptič kanarček, ki pa je popolnoma nedolžen v tej vaši današnji zadevi, ali slišite? Ampak vi, Aleš Kolaček, ste predrzen lažnik, zakrknjen grešnik in nočete govoriti resnice. Čakajte, začnem pa drugače. Povejte po resnici, koliko ste pokradli kuretine, koliko jajec?“

Kolaček debelo pogleda komisarja in vpraša zategnjeno: „Jaz . . . jajca kradel?“

Komisar skoči vnovič iz naslanjača: „Kako pa govorite? Kaj mislite, pred kom stojite?“ Pokliče redarja: „Hudoklin, v „špeh-kamro“ ž njim, tako dolgo, da se sposti in da bo suh kakor pajek!“

Pri teh besedah strepeče Kolaček kakor šiba na vodi in uvidi, da ni drugače, da mora povedati čisto resnico, potem se pa naj zgodi, kar hoče.

„Odpustite, gospod! Veste, naš Juri . . . Juri je namreč moj sin in ga že tri dni ni domov.“

Ni še dobro izgovoril in vsi navzočni se na ves glas zakrohota. Celo strogemu komisarju se porosijo oči od smeha:

„Hohoho! . . . Sina v kurniku! Kaj takega pa še ne . . . hohoho!“ Komisar se uresni in vpraša strogo: „Ali slišite, Aleš Kolaček, ali ste vi norec, ali pa hočete vi nas imeti za norce! Za božjo voljo, pomislite vendar, kako oslarijo ste izbleknili! Kdo išče svojega sina v tujem kurniku!“

Kolačku se kar stemni pred očmi, misli, da se udara zemlja pod njim.

„Hudoklin,“ pokliče komisar spet redarja, „policijski zdravnik gospod dr. Strup naj pride nujno, da preišče duševno stanje tega človeka. To ni več normalno, kar tu govori ta človek.“

V par trenutkih pride zdravnik, se zapre s Kolačkom v stransko sobo in ga prijazno povabi, naj mu natanko razloži vso zadevo.

Hitro premotri zdravnik dozdevnega pacienta od nog do glave, da li zasledi kako telesno znamenje degeneracije i. t. d. Takoj spozna, da ima pred seboj normalnega človeka iz boljše rodovine, dobrodušnega in nedolžnega meščana, ki je le vsled svoje naivnosti prišel v konflikt z oblastjo, katera naivnost pa ni znamenje duševne slabosti, ampak samo izraz značaja in osebnosti.

„Vi ste gospod Kolaček? Ali nimate sina Jurja?“

Ves srečen vzklikne Kolaček: „I seveda, Juri je moj sin.“

„Le mirni bodite, gospod Kolaček! Nič se vam ne zgodi, bila je samo neljuba pomota.“

„Saj sem zmerom dejal . . .“

Nato odide zdravnik za trenotek iz sobe in se vrne s komisarjem, ki prijazno poda Kolačku roko: „Oprostite, gospod Kolaček, zgodila se je grda pomota“ . . . Zdravnik spremi Kolačka na ulico in se prijazno poslovil: „Sporočite doma gospodu Jurju, da ga pozdravlja prijatelj, dr. Strup.“

Kolaček se kar ločiti ni mogel od zdravnika, ves čas ga je nepremično in srečno gledal, kakor bi se hotel prepričati, če je ta dobri človek res samo navaden človek.

* * *

„Za pet ran božjih, Aleš, kakšen pa si?“ s temi besedami sprejme Kolačkova svojega moža na veži.

„Beži, stara!“ jo zavrne nevoljno mož in odide v sobo.

„Kje imaš Jurja?“

„Pojdi si ga sama iskat!“

Kolačkova se prestraši, še nikoli ni videla moža, da bi bil tako prepadel in ji odgovarjal tako neprijazno.

Skoro nato se vrne vajenec, ki je raznašal kruh po Ljubljani.

„Gospa,“ začne praviti paglavec ves zasopel, „kaj se je zgodilo našemu gospodu! Na rotovžu so jih zaprli. Ljudje pravijo, da so kradli jajca in kokoši po Šentpetru.“

Kolačkova ploskne prestrašena z rokami: „Kaj mi ne poveš, Lojze?“

Črez nekaj časa nadaljuje vajenec, nemirno mencajoč s koleno: „Pa še nekaj vem, gospa.“

„Kaj, kaj? Le povej, Lojze!“

Prebrisani deček se zvito popraska za ušesom; kar z jezika mu ne gre, kakor bi čutil, da ga to, kar misli povedati, nič ne briga in da je nespodobno, vtikati se v take stvari.

„Onegav — pekarjev Nace iz Šiške — mi je pravil . . . Tam v „Zvezdi“ sva se srečala . . . onegav Nace mi je pravil, da,“ Lojze se še enkrat popraska, „da je videl našega mladega gospoda v Šiški, tam v gostilni „pri Štajerki“. Nace je rekel, da je krčmarjeva salamensko . . . salamensko . . . onegava . . .“

Po teh besedah zbeži navihanec iz veže. Toliko ni mislil povedati, kar samo mu je ušlo iz ust.

Kolačkova zakliče starega pomočnika Petra in odide v sobo za možem.

„Aleš, pravijo, da so te zaprli!“

„No . . . no, seveda po pomoti. Saj pravim, ti me spraviš še živega v grob . . . s svojo neumnostjo.“

V tem vstopi pomočnik.

„Peter, ali poznate v Šiški gostilno „pri Štajerki“?“

„Slišal sem praviti, da se toči tam dobro vino, a jako drago. To ni za nas delavce, gospa. Sama gospoda hodi tja na piščance. Gostilna obstoji šele par let, lani je umrl krčmar in zdaj toči vdova sama. Pravijo, da je neki jako lepa in da se hodijo od vseh strani ženit k njej.“

„Že dobro, Peter.“

Pomočnik odide. Kolačkovo je tako presenetila ta vest, da ni mogla izpregovoriti. Alešu se je nekaj posvetilo in začela ga je obhajati dobra volja. Tudi on je že večkrat slišal, kako so hvalili ljudje pijačo „pri Štajerki“, posebno pa ocvrte piške. Ali doslej mu sreča še ni ponudila prilike, da bi se bil prepričal na svoja usta o resničnosti takega govorjenja.

Tudi pri kosilu sta molčala zakonska ves čas. Njo je nekaj skrivaj težilo, a vendar ni mogla z besedo na dan. Ko je v litru že več nego pol vina zmanjkalo, Aleš ni več mogel prikrivati dobre volje in začel je ženi razkladati dopoldanšnji dogodek. Ali ona je še vedno molčala zamišljena in menda niti pazila ni na to, kar ji je mož pripovedoval.

„Ali si slišal, Aleš?“ reče ona počasi po dolgem molku. „Kaj praviš? Še v Šiško boš moral!“

„No . . . no, Cilka, le potolaži se!“ namuzne se on milostno in rezervirano, zardi in prestavi v zadregi kozarec. „Če ne bo drugače, pa pojdem še v Šiško.“ Aleš se je trudil, da prikrije svojo vznemirjenost, ki ga je silila, da bi takoj pobral klobuk in letel v Šiško.

„To ni kar tako, Aleš,“ izpregovori spet ona po daljšem odmoru in izvije se ji globok, bridek vzdih. „Kaj takega bi ne bila pričakovala od Jurja.“ Kolačkova je bila v tem oziru stroga puritanka, niti v besedah ni bila dovoljena nespodobnost v njeni hiši. Zato ji je bilo zdaj silno mučno, govoriti z možem o Jurjevi zablodi.

„Pomisli, Aleš,“ nadaljuje naposled strogo in počasi, „taka pritepenka, taka ničvredna vdova . . . In Juri je rajši tam nego doma! Ali more kateri človek tako pozabiti vso čast in spodobnost? On iz bogate in poštene hiše, in ona . . . Aleš, Aleš, samo po kom se je vrgel ta fant? Po meni gotovo ne, moja vest je čista.“

Pri teh besedah povesi Kolaček oči in zardi, kakor bi se čutil zadetega, in nerodno se zaziblje na stolu. Cecilija mu začne na dolgo in široko razlagati vse nevarnosti za to in ono življenje, ki prete družini radi Jurjeve lahkomišelnosti. „In toliko sem se trudila ž njim in upala! In zdaj naj bi se mi pogubil za ta in oni svet, na ljubo hudobni zapeljivki?“

Alešu se je začela smiliti, ko je tako tožila in vzdihovala, in kakor je bil po svoji naravi mehak in notranje labilen, pristopen vsakemu jačjemu vtisku, posebno če je prihajal od resne in skrbne Cecilije, tako so ga popolnoma prevzele njene skrbi in misli in čimdalje bolj se mu je jasnilo, da se bliža velika nesreča. Čast, blagoslov, mir, bogastvo hiše, vse uniči lahko taka zapeljivka. Na vsak način je treba hitro rešiti Jurja iz teh krempļjev.

„Torej hodi, Aleš, lepo se obleci, natakni prstane in vzemi zlato uro, da ne bodo mislili, da si kako nihče. Moško nastopi, bodi hud! Juri mora takoj s tabo domov, njej pa povej, kar zasluži . . . Počasi hodi, da se ne upehaš, za grme in v senco ne sedaj, lahko zaspiš in vse ti pokradejo. Le krepko govori ž njo! Zdaj odpri usta in se potegni za svoje pravice . . . Ne bodi kakor kamen na cesti, ki si ne more pomagati z mesta ne naprej ne nazaj. Sicer pa, bogve kako spet opraviš in če mi ne narediš spet kake neumnosti . . .“

„Kakšno neumnost? Ne bodi, ne bodi, Cilka!“ Aleš se hitro praznično preobleče, priveže si črno kravato, svečano naniza prstane in pripne na telovnik debelo zlato verižico z zlato uro. Tako se je običajno oblačil samo ob praznikih in nedeljah in tako je vselej rad šel med ljudi z okrepljeno samozavestjo in visokim ponosom.

„Pa še palico vzemi! Mož brez palice je kakor vol brez roga.“

(Dalje prih.)



Izgubljeni sin.

Vesela zgodba. Spisal Makso Mak.

(Dalje.)



Zadovoljen s svojo notranjščino in vnanjščino odkoraka Kolaček proti Šiški. Jezno udari s palico ob tla in glasno izpregovori sam s seboj: „Saj sem bil tudi jaz fant, pa kaj takega nisem počel . . . Nisem se vlačil po takih gostilnah. Brez strogosti ne bo nič, že vidim. Le čakaj, Juri, odslej bo druga šola! In tista preklicana babnica! Ali ji pokažem! I kakopak, zapeljala ga je, zapeljala, mu dala kaj takega izpiti in mu pamet zmešala. Zato jih bo pa tudi slišala, slišala . . .“

Kolaček hipoma prestane, kakor bi ga nekdo stisnil za srce. O vsem sta se z ženo doma natanko domenila, samo najvažnejše sta pozabila: kako naj govori in kaj naj pove zapeljivki? Prvič še nikoli ni bil v podobnem položaju, torej iz lastne izkušnje kar nič ne more vedeti; drugič se bo vršil ves prizor javno v gostilni, gotovo vpricho gostov. Misli se mu ustavijo od strahu in sam sebi se vidi kakor otrok, ki komaj shodi pa se mu izmakne vodeča roka: ne ve, na katero stran bi stopil, da ne pade. In ker je bilo baš sredi „Zvezde“, sede na bližnjo klop. Govoriti pred množico ljudi in kako govoriti? Začuti, kakor bi mu hotel stopiti na čelo mrzel znoj.

„Dober dan, Aleš! Kam pa ti tako gizdavo, ali morda za Jurja snubit?“ Aleš pogleda kvišku in zagleda pred seboj veliko in krepko postavo prijatelja, mesarja Jelena; in preleti ga prijetno čuvstvo, kakor bi se prebudil iz hudih sanj v najnevarnejšem trenutku. Veselo vstane in vzklikne:

„Ali si ti, Jelen? Dober dan, dober dan! Ti, danes je strašno vroče!“

„Tristo vragov, to ni več vroče, tako kurijo samo v peklu! Ko bi bili sami ljudje na svetu, naj bi še bilo, a imamo tudi meso, Aleš, meso. Strela božja, leda ni in vse nam zasmradi, da ga še cucek ne bo hotel povohati. Aleš, slabi časi se napovedujejo nam obrtnikom. Hudiman, kolikor davki ne požro, požro ljudje, ki nikdar ne plačajo, in kar ostane, zasmrdi. Potem pa živi, hrani famulijo, strela božja!“

„Res je, res, Jelen! Pri nas je ravno tako . . . V taki vročini se vse žemljice posušijo . . .“ Krepki in odločni izrazi prijatelja Jelena osrčijo spet Kolačka: Jelen pa Jelen, ta bi ji znal povedati . . . Samo, ko ne bi tako neznansko klel. — Kolaček je pri vsaki kletvici zamižal, kakor bi se imelo zabliskniti.

„Greš, Aleš, pojdiva tja za vogal, tam imajo vedno sveže pivo, se bova še kaj pomenila. Strela božja, kako je prokleta vroče!“ Jelen prime Kolačka za rokav in odpravita se v bližnjo gostilno. Na potu se Kolaček domisli: „Ti, Jelen bi te najlaglje naučil. Njegovega govorjenja se boji celo Krakovo in Trnovo. In kako pretepa včasih doma ženske, da se joka cela hiša in okolica“ . . . Takoj po prvem požirku se oglasi Kolaček previdno:

„Ti, Jelen, to je strašno, kaj vse se dogaja že dandanes na svetu. Pomisli, včeraj sem bral v časopisu, da je tam gori nekje na Dunaju“ — Kolaček se odkašlja — „da je na Dunaju taka pokvarjena ženščina zapeljala poštenega fanta iz bogate hiše in ga potem kar domov ni več pustila“ . . .

„Hudiča, torej ravno naopak nego pri nas . . .“

„Jaz tudi mislim, da je tako prav, če moški žensko zapelje . . . Ne, ne, kaj govorim, kaj se mi je zaletelo, pravzaprav ni nobeno prav. Veš, Jelen, samo vprašati sem te hotel, kaj bi ti storil, vzemimo, da bi se tvojemu sinu primerilo . . .“

„Veš, na mojo dušo, Aleš, potem bi bilo ven . . . Klel bi, da bi se treslo nebo in zemlja . . . fantu bi potrgal ušesa in ga po svetu spodil . . . deklino bi premlatil z gorjačo, vse lonce in stole bi ji razbil na glavi in nazadnje bi vrgel satana skozi okno, kakor se bere v svetem pismu o takih razuzdankah. Aleš, baba je vrag; česar vrag ne zmore, mu baba pomore. Ti sploh ne veš, da si na svetu, ker nimaš nobene hčere. A meni je menda sam hudič nametal polno hišo tega spola. To bi se samo oblačilo, lišpalo, viselo po oknih, zijalo na pragu, pa nič delalo. Ti si srečen, ti imaš samo Jurja. Kako je z Jurjem, ali si zadovoljen ž njim?“

„O — Juri, to je prav priden fant,“ odgovarja Kolaček nekako počasi, kakor bi mu bilo nekaj obtičalo v grlu, „veš, Jelen, cel dan ti dela v pekariji, veš, noč in dan ti mesi in mesi . . .“

„Prokleti hudič, pri meni je pa kakor na vojski. Veden nemir in prepir! Vedno bi se ti ženila ta strela ženska za tvojim hrbtom, za vsakim voglom čaka tako mlado, golobrado strašilo in zavija oči . . . gladno in revno . . . A ne boste, dokler jaz živim; nismo še tako daleč, da bi se ti ženili kakor vrabci na strehi . . . Vraga,

to vemo že mi starši, kdaj je primeren čas za to. Kakor je moj oče meni dejal: „Damijan, zdaj se boš pa oženil“. Nisem črhnul besedice, nikdar prej je nisem videl — in vendar živimo . . .“

„Tako je prav, tako, resnico govoriš, Jelen, Bog te živi!“ pritrди Kolaček in trči ž njim. Z dogmatično gotovostjo in zanesljivostjo so vplivale nanj silovite Jelenove besede.

„Aleš, ali nisi še nič mislil?“ povzame besedo spet Jelen, a nekako krotko in zaupno. „Kaj praviš, ali ne bi midva spregla takole en parček? To veš, da ima Jelen denar, in to ti že naprej povem, da vsaki odšteje gotovine dvajset hiljad“ — to besedo je Jelen rad rabil namesto tisoč, prinesel jo je s Hrvaškega, koder je kupoval prasiče.

„Saj se ne mudi tako, Jelen; Juri ima komaj šestindvajset let, — bomo še govorili,“ se izgovarja Kolaček in obide ga nesigurno čuvstvo, katero najlepše izraža narodni pregovor: ne prodajaj medvedove kože, dokler medved v brlogu tiči. Tudi Jelen zapazi, da se je prenaglil s svojim predlogom, in da zabriše sled vsaki vsiljivosti, napelje spet pogovor na gospodarske stvari. Skoro se poslovita prijatelja, Jelen odide domov, Kolaček jo ubere skozi Tivoli in potem skozi tivolski gozd proti Šiški, pogumno stiskajoč palico v roki in venomer ponavljajoč Jelenovo radikalno navodilo: kleti, da se bo treslo nebo in zemlja; fantu potrgati ušesa, deklino premlatiti i. t. d.

Dokler je bil v Jelenovi bližini, se je Kolačku to navodilo jako dopadlo in čutil se je močnega, pogumnega, srce mu je naraščalo, kakor bi ga prešinjal siloviti duh prijatelja; ali čim bliže je prihajal Šiški, tem bolj se je izgubljal ta duh kakor odmev v daljavi, tem bolj je čutil, da se mu sumljivo krči srce in da ne bije več tako pogumno ob rebra.

„Kleti? Kdo pravi, da bi ravno kletev tukaj največ zalegla?“ začne Kolaček glasno razmišljati, okoli sebe popljuvkovati in z rokami kriliti. „Svoj živ dan še nisem klel, pa da bi moral ravno danes? Strele klicati z neba? Kdo ve? Pravijo, da udari včasih strela tudi z jasnega . . . Bogu je vse mogoče . . . In ni izključeno, da se ne bi sam opalil pri tem . . . Fantu ušesa potrgati? Kaj pa misli sploh ta Jelen, da je moj Juri kak paglavec? Babo z gorjačo? . . . Ne vem, če je varno. Lahko bi me zgrabila taka jeza, da bi se izpozabil in mlatil in mlatil, dokler bi bilo kaj živega. Da bi me zaradi te neumnosti potem vlačili po ječah kot ubijalca ali celo . . . ali na . . .“ tu zastane Kolačku sapa v grlu in ž njo beseda vislice.

„Na glavi ji razbiti stole in lonce? Kaj pa misli ta Jelen, da so stoli po vinarju? Najmanj tri krone en stol . . . deset stolov trideset kron . . . to je že lep denar . . . In da bi okrog po hiši še lonce iskal in znašal; bogve, kje ima spravljene, morda na hiši . . . in ta čas bi se mi lahko izkadila vsa jeza . . . Zlodeja skozi okno vreči?“. — Kolaček se popraska za ušesom in rdečica mu zalije obraz, — „Ko ne bi bil ta zlodej ženska? In ko bi letela po zraku, bi morda gledali nedolžni ljudje . . . Na—a, pohujšanja pa že ne . . . kako že pravi sv. evangelij o pohujšljivcih? . . . Ta Jelen sploh nima nobene vere, zato pa tudi kolne in se priduša kakor Mažar.“ Tako konča Kolaček svoj temeljiti kritični monolog; ali če so odločevali objektivni argumenti razuma ali neko čuvstvo, katero je za las podobno takozvani bojazni, to rzsodbo prepušča avtor cenjenim bralkam in bralcem.

Mahoma se zave Kolaček, da ni zdaj nič na boljšem nego prej. In tako nepripravljen naj stopi v tujo hišo v tako resni in važni zadevi? In Šiška je že tu doli pod njim. Presenečen se ustavi Kolaček na koncu poti, kjer stoji klopica z razgledom po Šiški in odkoder vodi v Šiško strma, a navadno blatna pot, ker se odteka voda iz studenčka po lesenih in trhlenih žlebih. Kolaček sede na klop in pogleda na uro: že štiri? Srce mu razburjeno tolče, ves zbezan sklene roke na trebuhu in začne vrteti palec okoli palca. Ali se ga vendar zdaj v tem zadnjem trenutju ne usmili Bog in mu ne pošlje kake pametne misli? Ta hip se spomni strogega komisarja z rotovža in ves srečen vzklikne:

„To je mož, ta zna govoriti. In kako se vse trese pred njim! Sam Bog me je nesel davi v Šentpeter in med tiste razbojnike, da sem se tako seznanil s tem imenitnim možem.“ In po glavi mu začne šumeti zadirčni glas strogega komisarja: „Trebuh noter, prsi ven! Jaz hočem z vami govoriti, ne z vašim nesramnim trebuhom. — Vi sami ste tisti kanarček, ali slišite, Aleš Kolaček? Seveda vašemu nesramnemu, nenasitnemu trebuhu zaleže menda največji kopun toliko kakor mali ptič kanarček . . .“

„Hihihi! Kakor nalašč!“ se zasmije Kolaček naglas in neskončno zadovoljen počí v dlan. „Pa tudi na zunaj se lahko napravimo tako stroge. Lase razmršeno pokoncu! In koliko stanejo taki s črnim rogom obrobjeni naočniki? Čudovito!“ Veselo vstane, zmoči si iz žleba lase in si jih kar z roko naravna pokoncu; blizu cerkve v Šiški stopi v prvo prodajalnico in potoži kramarju, da si je razbil v gozdu lepe črnoobrojlene naočnike.

„Samo en par imam še takih, pa ravno vam bodo prav, že poznam vašo številko,“ ga pomiri prijazni kramar in potegne s police zaprašeno škatlo.

„Mlajši Slovenci pravijo sicer naočniki, a jaz se držim še starih imen in upam, da vam ustrezem tudi z očali, kaj ne, milostivi gospod?“

„Seveda, seveda, kar zavijte jih!“ seže Kolaček nestrpno zgovornemu možu v besedo in plača zahtevano ceno. Zato mu kramar še natanko opiše pot do „Štajerke“.

„Kakšna pa je sploh ta stvar?“ si misli na cesti Kolaček in izvleče iz žepa naočnike. Imenitno, kakor nalašč za ta namen: steklo je okroglo in veliko, lepo izdolbeno od obeh strani, obrobljeno s širokim črnim rogom. Slovesno jih natakne in pogleda okoli. Ali čudno: vsa okolica zbeži v daljavo; pogleda na cesto pred seboj in zdi se mu, da gleda v prepad, in tisti hip, ko se zave te neskladnosti, začuti v nogah že tudi neko nesigurnost, kakor bi se hotel spotakniti.

„Bo že, bo že kako; vsemu se mora človek enkrat privaditi!“ se potolaži Kolaček in se odpravi počasi dalje, trdo udarjajoč s stopali in s palico ob tla. Pot ga privede do pritlične, neznatne hišice, na pobeljeni steni čita napisano z velikimi rdečimi črkami: „Pri Štajerki“.

(Dalje prih.)

Zdaj venem . . .

Sto lepih noči je za mano,
sto lepih, prijetnih noči,
ko tvoja božal sem lica,
ko v tvoje sem gledal oči.

Noči so bile mi dnovi —
in solnce mi bila si ti;
zdaj meni jasni so dnovi —
oblačne, temne noči.

Zdaj venem in hiram v samoti,
umirajo moje oči;
zdaj meni jasni so dnovi —
oblačne, temne noči.

B. Baebler.

Izgubljeni sin.

Vesela zgodba. Spisal Makso Mak.

(Dalje.)



„Torej v to bajto je zaneslo Jurja?“ vzdihne Kolaček nekako razočaran, porine nevoljno naočnike na čelo in si obriše oči, ki so ga začele peči in ščemeti. „In tako na samem? Če burja enkrat pihne, saj odnese to kolibo v zrak. Mislil sem, da me čaka bogve kak hôtel ali grajščina . . . pa ta kurnik!“

Tako ogleduje Kolaček hišico in neznatnost zunanjščine mu podvoji pogum; še enkrat si živo predoči razmršenega komisarja, še enkrat premisli resni namen svojega prihoda, potiplje uro v žepu, pregleda prstane na roki, sune parkrat z roko v lase, se odkašlja in pogladi po trebuhu, stisne palico, si naravna spet naočnike in z utripajočim srcem pogumno korači po kamenitih stopnicah do veže, hoče stopiti čez prag — —

Zunaj v veži buši nekaj s strahovitim ropotom na tla in vsa hišica se strese in zamaje. Gosti planejo pokoncu, krčmarica prebledi, vikne in odpre vrata na stežaj. Pred seboj zagledajo, kako leži na tleh nekaj človeškega, v enem kotu klobuk, v drugem palico.

Krčmarica stopi bliže, pogleda in fleskne z rokami: „Za božjo voljo, kaj se vam je zgodilo?“

Aleš Kolaček se upre v roke, dvigne kvišku razmršeno glavo in izbulji oči skozi črno obrobljene naočnike:

„Nič . . . nič . . . samo tako malo spotaknil . . .“ in začne se metati po lesenih tleh, da je bilo videti, kakor bi se trudil, da dvigne ogrodje svoje masti iz izjemne horizontale v vsakdanjo navpičnico. Krčmarica ga prime ročno spredaj za ramena in pomaga debeluščku na noge.

„Samo da se vam ni nič hujšega pripetilo,“ tolažijo gostje Kolačka, ki ves prepadel ne ve, kaj bi rekel, kam bi se dejal.

„Gospod se je samo malo prestrašil. Zato vam pa prinesem pol litrčka najboljšega, da vam prežene strah, in nekaj prigrizka. Ali je prav tako, gospod?“

„Vsaka pot, ki pelje k dobri stvari, je postлана s trnjem in krnjem,“ reče nekdo sočutno izmed družbe.

„Pravijo, da tudi pot v nebesa . . . da se tudi v nebesa ne pride tako po gladkem,“ zajeclja Kolaček in stopi za gosti v sobo in od tu naravnost v stransko sobico kakor v zavetišče iz mučne zadrege. Prijazna krčmarica mu prinese vina in dva rumeno ocvrta, z zelenim petršiljčkom potresena piščanca.

„Sam zlodej mi je nataknil te naočnike!“ se jezi na tistem Kolaček. „Saj nič ne vidim skozi, kakor skozi meglo in od daleč. Kdo se ne bi potem spotaknil? Pa da sem se moral ravno tukaj, ti pošast! Kaj poreko ti gospodje?“ Sname naočnike in si obriše solzne oči: „Ne vem sploh, kako morejo nekateri ljudje nositi ves dan tega črnega hudirja na nosu. — In kako bo zdaj zaradi Jurja? Tukaj ga menda ni. Kaj, ko bi vprašal, če ne stanuje tukaj neki Juri Kolaček? Sicer pa, dokler ne odidejo ti gospodje, itak ni mogoče . . .“ Tako se potolaži Aleš, zato pa s tem večjo pozornostjo natoči rujne kapljice iz ljutomerskih goric in vse misli, vsi občutki se mu osredotočijo okoli zapeljivo dišečih piščet. „Pa je vendar res! Takih piličev pa še ne. Kako se ti to v ustih stopi kakor maslo, kako prhko in sočno, drugod so žilavi, pusti, kakor prežvečeni . . . Pa tudi vince . . . hajd, hajd . . . Kako hitro se pena zbrise in kako debel kolobarček po vrhu . . . Ali kakšen divjak mi sedi tam nasproti?“

Kolaček se zdrzne in preneha s svojim kritičnim in strokovnjaškim razmotrivanjem. Skoro se dobrovoljno nasmeje: „Glej, glej, kaj sem danes videti tako divji? Pa še zapazil nisem, da je tam tako veliko zrcalo. No, reči pa moram, da je snažno in čedno tu notri . . .“ Samo naočniki so mu delali preglavico, vedel ni, ali jih naj pusti na nosu ali spravi v žep; zdaj jih je nataknil, zdaj spet položil na mizo in si obrisal oči. Naposled se je toliko izbistril, da jih je potisnil na konec nosu, da je lahko gledal preko stekel in tako natanko opazoval iz svojega zatišja.

Tudi pivci v glavni sobi se niso dalje brigali za novega gosta, ki se je bil na tako nenavaden način predstavil ob svojem prihodu. Bili so to sami penzionirani gospodje, vdovci in stari mladeniči, ki jim je za njih državnega službovanja naša slovenska bela Ljubljana tako zrasla z dušo, da so si jo izbrali za zadnjo štacijo svojemu življenju. Tako se je shajala ob delavnikih stalna družba „pri Štajerki“: general Kacijanar — če potomec slavnega junaka, o tem avtor ne ve poročati; — oberst Udrihovič, rodom Hrvat; major Du Pin, po rodu Francoz; upokojeni višji vojaški zdravnik dr. Prašek, rojen Čeh; profesor klasične literature Orel; ravnatelj Babnik; dvorni svetnik Vrtin in več drugih.

„Gospoda,“ začne spet z grmečim glasom debeli in orjaški oberst Udrihovič, ki je hladnodušno obsedel za mizo, ko so vsi drugi preplašeni odhiteli v vežo, „da spravimo pogovor v prejšnji tir, torej še enkrat vas vprašam: kaj je tisto na ženski, ki najbolj mika moža?“

Vname se živahna debata, vsak hoče pogoditi pravo, ali oberst nobenemu ne pritrди, sklicujoč se na svojo bogato izkušnjo.

„In kaj mislite vi, Fančka?“ se zakrohota oberst in hudomušno namigne z očesom krčmarici, „vi vendar veste, kaj mene najbolj mika pri vas.“

„Vas, gospod oberst, sploh ne more nič več mikati, in če vas kaj mika, je to poln litrček iz moje kleti,“ se odreže točno krčmarica Fančka.

„Bravo, bravo, Fančka!“ se naglas zasmеje družba, „dobro si ga starega migača!“

„No, če pa ne veste,“ nadaljuje in grmi oberst, „česar vam pa nikakor ne zamerim, vam pa sam to razložim. To namreč, kar nas najbolj mika pri ženski, to je njena hoja. To je edini rezultat moje bogate vojaške izkušnje. — Poglejte jo Fančko, kako beži, je že spet mislila — o ti slaba vest!“

„Jako sem radoveden, gospod oberst,“ se oglasi profesor Orel, „že večkrat sem se prepričal, da imate izredno fin občutek za estetične nianse.“

„Ne bom na dolgo in široko razpravljал in dokazoval; da izprevidite, da je hoja pri ženski vse, vzemimo dva primera: elegantno ljubljansko in kmečko dekle iz gotovega kraja, povsod niso enake. Le pogledite Ljubljančanko, kako se vam veličastno ziblje v kolkih, kadar gre, kako vam nosi glavico, kako vam seže v roko, kako se prikloni; človek umira od slasti, če vse to s srcem in razumom opazuje. In kmetica? Kakor bi se guncal po cesti s slamo natrpan žakelj. V hoji razodeva ženska svoje misli, svojo dušo . . . Gospod doktor, ali nam niste vi nekoč razlagali, da je duša samo gibanje?“

„Čisto prav ste me razumeli, gospod oberst,“ potrди nekako laskavo in samozavestno dr. Prašek.

„Vsako napako lahko odpustim ženski,“ nadaljuje oberst, „samo, če se nerodno giblje in kreta, potem je vsaj pri meni vse izgubljeno. Lepa hoja, to je pol dote. Svojo izkušnjo vam lahko takoj ad oculos demonstriram. Le pogledite našo Fančko in mislite si, da bi se nerodno kakor žakelj guncala po sobi, kaj bi bilo potem na njej?“

„O, o, le govorite, gospod oberst,“ si zatisne Fančka ušesa in zbeži iznova proti vratom.

„Poglejte jo vendar,“ kaže za njo oberst, „zares nebeško, kako vam predstavlja in dviga nožice, kako se ji krožijo jagodne ustnice v nasmeh! Gospoda, ali ste že videli hoditi rožo? Naša Fančka je hodeča roža in na zdravje hodeči roži se pije eks! Živio!“

„Ne hodeča, bodeča, bodeča roža!“ popravi nagajivo stari general, ki je ves čas zaljubljeno in od strani opazoval Fančko.

„Gospod general,“ se mu približa mlada krčmarica in ga pogleda, na videz užaljena, napol poredno, „zbadati ali celo nabadati...“

„Nabadati, nabadati!“ se zasmije na ves glas profesor Orel, suh in sključen možiček, vstane, vzravna sivo glavo, oči se mu zablistajo in navdušeno začne deklamirati blagozvočno grško kitico iz Aristofanove komedije „Lizistrate“, kako prekolne mož svojo ženo. Ko začne na slovensko predstavljati, ploskne družba in zažene zaglušni smeh, a Fančka si zatisne ušesa in zbeži v kuhinjo.

„Hahaha! Krasno!“ se bobneče hahlja oberst in krčevito se mu stresa debeli trebuh. To spravi profesorja v še večjo navdušenost in ves blazen začne opisovati družbi grško življenje, Perikleja, Aspazijo i. t. d. In ta navdušenost se poloti vseh od vina razvnetih glav.

„Gospoda,“ zarjove oberst Udrihovič, „in v Termopilah je padlo 300 junaških Spartancev in njih kralj Leonidas. Gospoda, kje je kaj sličnega v zgodovini, v sedanjem času?“

„Živeli Lakedemonci, živel Leonidas!“ zakličejo vsi na en glas, vstanejo in trčijo s kozarci.

„Ali gospoda, to ni zadosti,“ nadaljuje oberst; „upam, da govorim vsem iz srca, če pozivam našega dičnega profesorja, gospoda Orla, da v kratkem govoru napije spominu plemenitih Grkov!“

„Ali poslušati mora tudi naša Aspazija, naša Fančka,“ opozori profesor Orel in odide v kuhinjo po krčmarico.

„Živela Aspazija, živela Fančka!“ krikne družba, ko pripelje sivolasi starček roko v roki mlado, cvetočo Fančko.

„Fančka, mi smo Grki, moja zlata Fančka, ali ti nočeš biti Grkinja?“ zakliče plešasti general Kacijanar in pristopica ob palici, s tresočo se glavo prihajajočima naproti.

Profesor Orel udari z nožem ob kozarec, vse utihne in z mladeniško navdušenimi besedami začne pripovedovati starček, kako se je razvila vsa naša moderna kultura iz grške.

„Gospoda, vse to je samo teorija,“ konča govornik, „ali večjo važnost polagam na življenje, saj smo ob vsej teoriji vendar samo ljudje, ki hočejo živeti. In v tem ostanejo Grki svetu najlepši zgled za večne čase. Praznik mladosti in lepote je bilo celo grško življenje, edini namen na svetu je bilo Grkom življenje, prijetno in lepo življenje. A če pogledamo v naše življenje in primerjamo? Čudim se, da niso še pomrli od gnusa vsi tisti, ki še kaj čutijo. Prijateljev, značajev, poštenjakov, vesele in jasne mladosti ne pozna več svet. In vsakomur zabrusim v obraz, da je lažnik, da potvarja resnico, če se izgovarja, da se človeštvo stara kakor vsak posamezen človek; da so bili Grki pač tako srečni, da so živeli v mladosti človeštva; da pa živi naša generacija v dobi ostarelega človeštva, ko je odpadlo cvetje, ona blažena, osrečujoča naivnost mladosti. To je laž, človeštvo je večno mlado po naravi, o tem priča danes veselje v naši družbi. Stari grški duh živi med nami! Gospoda, Grki . . .“

Oberstu Udrihoviču plamtijo oči, roke se mu tresejo, ne more se več premagovati, plane kvišku in udari z orjaško pestjo po mizi, da kozarci odskočijo in šipe zašklepečejo v oknih: „Hudič naj vzame vse skupaj, da je moral poginiti tak narod!“ „Živeli Grki, živio Orel, živela Aspazija!“ in vse se začne objemati in polivati z vinom, kakor da bi se imel razviti iz preproste zabave bučen, pristno klasičen bakanal.

(Dalje prih.)

Pismo iz Moskve.



„Črešnjev vrt“, igra v štirih dejanjih. Spisal A. P. Čehov. Primiera v „Umetniškem gledališču“ dne 30. januarja 1904.

Rus ljubi teater kakor otrok igrališče in vernik božji hram. In prvoprestolna Moskva je tudi v tem oziru najbolj rusko mesto. O njej se bere celo v učnih knjigah: „... je sezidana ob reki Moskvi, peče znamenite kolače in fantazira o gledališču“. Zato je samo v Moskvi mogoče tako pozorišče, kakršno je ustvaril Stanislavski, premožen amatér v „Umetniškem gledališču“, kjer igra peščica bogatih diletantov zgolj iz veselja do umetnosti celo sezono pet — šest iger s tako minucijozno dognanostjo in fineso, da sediš v malem, iz privatne hiše predelanem gledališču in uživaš z očmi in ušesi, kakor da bi bil pri cesarju na kosilu. Po preteku nekaterih let

Izgubljeni sin.

Vesela zgodba. Spisal Makso Mak.

(Dalje.)



družbo je prihajala vedno večja živahnost in boljša volja. Posebno oberst Udrihovič je kar besnel od veselja in razposajenosti, uganjal je burke, pravil smešnice, da ni bilo smehu konca ne kraja; rezgetal je kakor žrebec in posnemal glasove najrazličnejših živali, v onomato-poetiki je bil nedosežen mojster. Naposled je prinesla Fančka dve dolgi kuhlanci in ju položila pred obersta:

„Gospod oberst, še bobnarja!“

„Bravissimo, Fančka! Gospod oberst, bobnarja, bobnarja . . .“

Oberst si ne da reči dvakrat, vzravna svojo orjaško postavo, si zasuka košate brke in izvali izza mize svoj ogromni trebuh; na glavo si dene po strani staro infanteristovsko kapo, ki je nalašč za ta slučaj visela za vrati; vzame kuhlanci, stopi sredi sobe in potrese parkrat s trebuhom, da je bilo videti, kakor bi imel res nekaj bobnu podobnega privezanega spredaj. S kuhlanicama si začne bobnati po trebuhu in z grmečim glasom tako imenitno posnemati ropotanje bobna, da ni mogel Kolaček v stranski sobici nikakor uganiti, ali ima res boben ali ne. Oberst korači tako bobnajoč parkrat gori in doli, se ustavi sredi sobe in zapoje v poskočnem marševem taktu:

Ko padajo za dom junaki,
vihra po polju bojni šum,
stoji le mladi bobnar mirno
in bobna fantom na pogum.

Refrên:

O! jaz sem bobnar bambrbam,
ki bobnati na boben znam,
juhé,
pa na srce!

Ko mine boj, pa bobnar vzame
najlepšo devo za ženo,
da pridno bobenček nosila
odslej namesto njega bo.

O dobri vi ljudje, nositi
na svetu mora pač vsakdo:
ta križe in težave same,
a bobnar bobenček samo!

Po vsaki kitici je koračil oberst po sobi in zaropotal tuš; marširal in pel je tako izrazito, da je napolnil vso okolico z marševim taktom: srca poslušalcev so utripala po njem; nihalo ure in celo brenčanje muh po zraku se je slišalo ritmično; Kolaček je imel sploh samo ta občutek, da vse maršira okoli njega. Oberst mu je neskončno ugajal; radost v glavni sobi je razigrala tudi njega, praznil je že tretji pollitrček, venomer je ponavljal in kimal z glavo: „To je zabava, to . . .“ Vdal se je popolnoma veselemu trenutku in kar plaval v veselju; pozabil je vse: čemerne Cecilije, Jurja in komisarja. Pogleda ni mogel obrniti od brhke krčmarice, z očmi je spremljal vsako njeno krettnjo:

„Pa res ni napačna ženica. Kako se ti suče med starimi gospodi in kako jo imajo vsi radi . . .“

„Gospoda moja, prosim, silentium,“ zagrmi oberst Udrihovič in potrka na kozarec, „ura je odbila sedem in prišel je čas, da se poslovimo od naše lepe, ljubljene Fančke. Gospoda, pri Kraljevem Gradcu sem stal; kakor ognjeniki so bljuvali na nas pruski topovi, ali nobena krogla ni hotela preluknjati tega srca, nobena granata butniti ob to čelo. Gospoda, niso mi mogle do živega krogle iz pruskih topov, ali zdaj so prišla stara leta, prišla je starost . . . Vsi čutite, kaj se to pravi: starost. Mladi svet okrog nas cvete, se veseli, a za nas se ne brigajo, kakor bi jim bili odveč, kakor ne bi več spadali k temu svetu . . . In vendar nas je našla starost samo v službi dolžnosti . . . In gospoda, če je človek sam s takimi občutki!? In zdaj na stara leta mi prihajajo večkrat taki trenotki, ko obžalujem, da mi ni krogla preluknjala tega srca, da mi ni granata iz pruskih topov butnila ob to čelo. Življenje je lepo samo dotlej, dokler si mlad. Gospoda, samo nevarnost je tisto, zaradi česar je vredno živeti na svetu. A mi starci, mi penzionisti, invalidi moramo prepustiti vso nevarnost mladim . . . Ali vendar ne bi rad očital kroglam iz pruskih topov. Tudi v njih, gospoda, tiči višja modrost. In kaj pravi ta modrost? Da se enkrat na nas izpolni tisto, o čemer pripovedujejo pravljice . . . Studenec, iz katerega pijejo starčki mladost! Gospoda, „pri Štajerki“, pri naši lepi Fančki — Fančka, samo en poljub, drugače ne morem naprej! — torej tisti čudodelni studenec, da, studenec, gospoda — kaj se muzate, gospod doktor? — tisti studenec namreč, o katerem pravijo pravljice, da se iz njih pomlajajo starci — Fančka, še en poljub, potegni mi pravo besedo z jezika! — Gospoda, Fančka je tisti studenec, Fančka, natoči mi čašo! — Fančka je vir naše pomlajene starosti, ona je solnce, na

katero hodimo mi starci gret svoje kosti, ob katerih so glodale zaman krogle iz pruskih topov. Zato, gospoda, dvignimo hvaležno čaše: Bog živi studenec naše stare mladosti, našo Fančko, naše solnce, naše vse!“

Oberstova napitnica — čeprav nekako čudna — je genila vso družbo; iz nje je govorila res globoka hvaležnost, staremu generalu Kacijanarju so prišle celo solze v oči in ves blažen je trkal s Fančko.

„Škoda samo, da ni bilo tudi mojega prijatelja majorja Du Pina; revež je bolan,“ potoži general krčmarici.

„Kar nič ne skrbite zanj,“ reče mu zaupno Fančka, „gospod general, tudi njemu se godi dobro. Po dekli sem mu poslala pišče in litrček vina . . .“

„Vi, vi,“ jo pokara dr. Prašek, „major Du Pin je moj pacient. Ta bi bila lepa, da bi mi ga vi spravili pod zemljo, a kriv naj bi bil jaz.“

Ko ga krčmarica začudeno pogleda, pristavi zdravnik hudomušno: „Nič se ne bojte, Fančka, samo nedolžen katarček in za katarček ni boljšega zdravila nego vaše vince in pišče . . .“

„Fančka, ti si dobro dete,“ ji reče spet general.

„Ali, gospod general,“ ga prijazno zavrne krčmarica, „to je vendar moja dolžnost, da ne skrbim za svoje goste samo ob zdravju . . .“

„Fančka, ti si res dobro dete,“ ponovi general in jo zaljubljeno prime za roko.

To Kolačku posebno ugaja, in ko vidi, kako ljubeznivo se poslavlja mlada krčmarica od starih gospodov, vzdihne nekako otožno: „Zakaj se pravi moji ženi Cecilija, zakaj ne Fančka? Vse Fančke so nebeške ženice . . .“

Krčmarica prinese Kolačku četrti pollitrček in prisede k njemu:

„Moj Bog, kako sem se ustrašila! Mislila sem gotovo, da je potres. Hvala Bogu, da samo ni nesreče. Gospod, kako vam ugaja moje vince?“

On začne hvaliti in kar najti ne more prave besede, da izrazi svojo zadovoljnost. Takoj njena prva beseda mu je vzbudila zaupanje; nje cela prikazen, okolica, ta prijazni, varni kotiček, vse to se mu je omililo na prvi hip, razvezal se mu je jezik in začel je veselo čebljati.

„Gospod je najbrže vdovec, ker nosite črno kravato in črne naočnike; odpustite, da sem tako prosta . . . To je hudo, kaj ne?“ Mlada krčmarica je bila prepričana, da je Kolaček eden izmed snu-

bačev, ki so prihajali dan na dan. Čemu bi se bil sicer tako praznično oblekel? To vprašanje spravi Kolačka v zadrego, da sramežljivo zardi, a vendar se ne more ubraniti nekemu prijetnemu čuvstvu, neki prijetno ščegetajoči izkušnjava.

„Zakaj bi bilo to hudo?“ vpraša nesigurno in sam se začudi svoji predrznosti.

„O, gospod, to sama čutim, kako je to hudo. Tudi jaz sem vdova. Sama voditi gospodarstvo, sama nositi skrbi, o, to je hudo.“

„Pa vam ne bi bilo treba, saj ste še mlada, lahko se zopet omožite in . . . Sicer pa, dovolite, da odložim naočnike, danes tako nekako . . . sicer mi ne delajo nikakih težav . . .“

„Ali prosim, gospod,“ se nasmehne krčmarica, „saj je dosti, če ste vdovec, čemu bi še nosili to črno strašilo? Tako, tako! Prej sem se vas kar bala, tako strog ste bili videti.“

Kolačku se zazdi, kakor bi ga pobožala in pogumno nadaljuje:

„Veste, gospa, tudi nisem navajen, da bi imel tako razmršene lase. Prosim, ali imate kak glavnik?“

S to prostodušno odkritosrčnostjo se ji je Kolaček mahoma prikupil, urno je skočila po glavnik in mu ga šegavo ponudila:

„Dovolite, gospod, da vas jaz počešem, to znamo me ženske bolje . . .“ Kolaček mirno obsedi in zatisne oči, ko začuti nje brskajoče prstke na glavi.

„Zdaj se pa pogledjte v zrcalu, zdaj ste mož . . . Vidite, to je vse radi tega, ker nimate ženske . . .“, ga poredno podraži Fančka.

„Bo že, bo že; torej najlepša hvala . . .“ zamomlja Kolaček, ogledujoč se v zrcalu. Na tihem pa ni bil nič kaj zadovoljen, kajti mlada krčmarica mu je napravila čudno frizuro, njemu se je videla fantovska. Kaj poreče doma Cilka?

(Konec prih.)

S o l z e.

Ko pred oltarjem božja luč gorela
 je tebi moja duša noč in dan;
 ponižne prošnje usta so drhtela,
 a prošnje vse so bile ti zaman.
 Ljubezni moje nisi ti spoznala,
 drugemu dala svoje si srce,
 in da plámen, ki si ga v prsih vžgala,
 bi vgasnil — dala meni si solze.


Alojzij Gradnik.

zopet „vero, poezijo, entuziazem in visoko čuvstvo“. — V dvajsetih letih je prevladoval Schelling, v tridesetih je prišel do gospostva Hegel, v katerem „ni bilo paragrafa, ki bi ga ne bili vzeli v vročih nočnih bitkah“ ti mladi filozofi. Hercen živo slika to družbo, ki je govorila v mešanici nemških in latinskih besed „s pravoslavnimi končnicami in sedmimi ruskimi skloni“. „Naši mladi filozofje“, piše v svojih spominih isti pisatelj-soudeležnik, „pa si niso kvarili samo jezika, ampak tudi razumevanje življenja; razmerje do življenja in realnosti je postajalo šolsko, knjižno. To je bilo ono učeno umevanje enostavnih stvari, ki ga je tako genijalno osmešil Goethe v razgovoru Mefistofela s študentom“. (Konec prihodnjič.)

Izgubljeni sin.

Vesela zgodba. Spisal Makso Mak.

(Konec.)

 o ljudje, s katerimi ne moremo postati zaupni, če občujemo še tako dolgo ž njimi. Lahko smo prijazni in lahko se zabavamo ž njimi, a pri tem čutimo, da je vse zunanje, da nam ne gre iz srca do srca; pri tem pazimo na vsako besedo in ta oglajenost nas spravi včasih v neznosno nestrpnost in težko čakamo, da se vrnemo iz te tesnobe v intimni krog prijateljev, kjer govorimo, kjer se vedemo, kakor smo navajeni, svobodno, lahko. Tako svobodno in lahko se je začutila tudi Fančka nasproti Kolačku; tudi prejšnje goste je spoštovala, bili so ji dragi, a vendar je vedno nekaj izključevalo vsaj pri njej vsako intimnost do njih. S Kolačkom se je hitro podomačila in mu začela praviti o svojih družinskih razmerah: da je hči krčmarja, ki je s svojo pijanostjo zapravil vse imetje; očetu da je počila žila in tudi mati je skoro nato umrla od žalosti.

„Koliko je pretrpela uboga žena, vedno je bila žalostna!“ Tu je prestala mlada krčmarica, spomin na rajno mater jo je navdal s tako žalostjo, da je začela ihteti. Kolačku se je tajalo srce od usmiljenja in od zadrege ni vedel, ali bi jo tolažil ali se jokal ž njo.

„Vse je bilo prodano,“ nadaljuje Fančka in si obriše solzne oči, „in jaz sem ostala sama na svetu brez sorodnikov in sredstev. Snubil me je Tone, ki je bil zadnji natakari pri hiši — ali iz ljubezni ali iz usmiljenja? Najbrže iz obeh vzrokov. Kaj sem hotela? Tako

sva se vzela in odprla lastno krčmo „pri Štajerki“ tukaj v Šiški. Sreča je spremljala najino podjetje, on je bil prijazen krčmar, jaz dobra kuharica. Ali sreča je trajala samo eno leto, Tone je umrl za jetiko. In tako zdaj gospodarim in krčmarim sama dalje. — Gospod, to je hudo, če zraste človek v tako nesrečni družini. Od mladega sem videla, da je svet lep in pravičen samo na zunaj. To me je nekako zastrupilo in mi vzeło pogum. Doslej sem bila poštna, trudila sem se za čast in poštenje; a Bog ve, kako še pride, zlasti če človek vidi, da si s poštenostjo ne pomore dalje . . .“

Kolaček še nikoli ni slišal, da bi mu kdo govoril tako bridko in resno; Fančkinó pripovedovanje mu je obudilo globoko, resnično sočutje, usmiljenje, in polastila se ga je samo želja, da bi pomagal.

„Pa bi se vendar vdrugič omožila . . .“

„Prav pravite,“ se bridko nasmehne krčmarica, „lahko bi se bila že stokrat, saj imam snubačev na izbero, starih in mladih. Ali ste videli prej onega starega gospoda, onega generala? Po vsej sili me hoče vzeti za ženo. In tudi upa, da se mu vdam. Ali vprašam vas, gospod, kaj bi bil tak zakon? Ali ne bi bilo greh . . . Drugi so mladi in me hočejo iz ljubezni. Veste, gospod, ljubezen dandanes, ta je že zadnja. Z ljubeznijo se umira ali strada. Ljubezen je res samo bolezen, kakor pravi pesem; veste, samo bolezen takih mladih, neizkušanih pastiričic, ki nosijo krila še do kolen. Ali taka ženska kakor jaz, ki je že toliko preskusila na svetu? Taka hitro ozdravi. Dokler je človek mlad, pijan je od svoje mlade krvi in tej pijanosti se reče ljubezen . . . Nikdar ne pozabim teh besed vaškega kovača. Tudi te pijanosti se človek strezni. Za zakon se potrebuje dandanes vse kaj drugega.“

Vedno z večjim zamiranjem je poslušal Kolaček in semtertja pristavil kako opombo.

„Vidim, gospod, da me razumete, hvala vam za to; tako razume samo tisti, ki je tudi že sam kaj poskusil,“ nadaljuje po kratkem odmoru Fančka, a z drugim glasom, tiho in zaupno. Srce ji je nemirno bilo in prsi so razburjeno plale, poznalo se ji je, da jo tlačí neka skrivnost.

„Gospod, dajte mi dober svet; tu sama ne vem, kako je z menoj, kaj bi začela? Zdaj že tri dni prihaja k meni mlad mož in ne da mi miru. Prosi me, naj se ga usmilim, da brez mene ne more živeti. Ves dan hodi tod po gozdih in okolici, vsak večer mi prinese šop gozdnih cvetic. Izvedela sem, da je iz bogate, ugledne rodbine. Ali moj Bog, kaj bi rekli njegovi starši? Jaz sem uboga vdova, imam samo svojih triindvajset mladih let in drugega nič. O

tem sploh govora ni, da bi mu starši dovolili vzeti tako beračico. Ali fant je videti pošten, dobra duša in tudi sicer ni prenapačen; res se mi smili . . .“

Kolaček takoj spozna, da govori o Jurju, in ko ga nazadnje tako presrčno pohvali, vstane v njem očetovski ponos in nestrpno prekine govor: „Kaj ne, Juri je imeniten fant?“

„Vi poznate Jurja?“ Kolaček se zasmije:

„To bi bilo spet nekaj novega, ko ga ne bi poznal, saj je vendar moj sin. Jaz sem namreč Aleš Kolaček iz Krakovega in Juri je moj edini sin.“

„Vi Jurjev oče?“ Fančka ostrmi. V tem hipu se odpro vrata in Juri stopi v glavno sobo z ogromnim šopom cvetic. Klobuk vrže na klop in sede molče za mizo. Kolaček se prestraši, dirne ga sinovo čudno vedenje; in kako je bled, upalih lic, kakor bolan!

Fančka zardi, povesi oči, vstane, gre počasi k njemu in ga opozori: „Vaš oče so tukaj!“ Nato odide v kuhinjo.

„Oče, ako mislite uganjati kake sitnosti, potem je boljše, da kar greste,“ nagovori Juri trpko očeta.

„Kakšne sitnosti? Ne bodi, ne bodi, Jurče!“

„Oče . . . jaz se hočem oženiti.“

„Saj sem se jaz tudi.“

„Hočem samo Fančko za ženo.“

„Fančka je dobra in pridna ženica; vendar je boljše, da jo vzameš ti nego oni stari general.“

Juri pogleda hvaležno očeta in mu poda roko:

„Ali so mama zdravi? Ali se jezijo? Jaz ne morem pomagati.“

„Sem sedi, Jurček! Samo da te spet imamo. Ko bi vedel, koliko smo te že iskali, koliko pretrpeli zaradi tebe! Na, pij, pa dobre volje bodi!“ In oče mu začne praviti svoje zgodbe.

Med tem se zmrači in Fančka prižge svetiljko.

„Dober večer,“ pozdravi po stari navadi, „malo večerje sem vama pripravila, gospod Kolaček.“

„Le prinesite, gospa, potem pa prisedite k nama, rad bi vam nekaj povedal.“

Vsi trije so sedeli pri večerji in molčali; potihoma si je prizadeval Kolaček, kako bi najprimerneje spravil kočljivo stvar v pogovor. Parkrat se je že odkašljajal in odprl usta, pa vselej se je premislil zadnji trenotek.

„Fančka, pa nam boš tudi doma tako dobro kuhala?“ pretrga naposled Kolaček tesnobni molk in se popraska za ušesom.

„Doma, kako mislite?“ vpraša ona in zardi.

„Hudirja . . . veš, Fančka, namreč . . . Dovolj, da te tikam, mlade ljudi sem navajen tikati . . . Veš, namreč, naš Juri, pogledj ga, ali se ti ne zdi, da je nekaj bolan . . . mhm . . .“

Juri priskoči očetu na pomoč, prime Fančko za roko in ji globoko pogleda v oči:

„Fančka, ali hočeš biti moja žena, moja dobra, zvesta žena?“

„Moj Bog, ali Juri . . . kaj imaš na meni?“

„Fančka, vprašam te, ali da, ali ne?“

„Veš, Juri, ko bi odločevalo samo srce . . .“

„Če pa mošnja, pravim jaz: da! Ne bodita, ne bodita!“ pristavi samozavestno Kolaček.

Tako se je izvršila zaroka ob kratkem in z nepopisno srečo napolnila dve ljubeči srci, a Kolačka je prevzelo pitno vince tako, da je že komaj sedel za mizo in neprestano ponavljal: „Vesta, pa tudi dr. Strupa povabimo na ženitvanje . . .“

„Seveda, oče, dr. Strup je moj prijatelj.“

„Pa komisarja tudi . . . samo Jelena ne, ta bi preveč klel . . . kolne kakor Mažar . . . pa dr. Strup bo tvoj tovariš pri poroki, veš . . .“

* * *

Temna noč leži nad svetom, na nebu se zgrinjajo črni in težki oblaki.

„Krotak dež ne bi škodil,“ izpregovori Kolačkova, sedeča s kuharico Urško pri oknu.

„Vse se posuši v tej suši . . . ubogi kmetje! Davi mi je tožila na trgu Ižanka, da bi morala biti že druga košnja, pa ni kaj kositi. To bo spet stradala po zimi uboga živina.“

„Strašno je soparno; ne vem, kaj bo . . . Moj Bog, da naših tako dolgo ni domov! In ta tema! Ko bi samo vedela, kaj je z Jurjem?“

„Gospa, nikar preveč ne skrbite; gotovo sta se dobila, sicer gospod ne bi ostali tako dolgo z doma.“

„Tema, tema, Urška! Danes je sploh nesrečen dan; spati nisem mogla celo noč in imela sem hude sanje: sanjalo se mi je, da stojim sredi vode, okoli in okoli sama voda. Bila je čista in čudno svetla, pa tako globoka, da se mi je kar vrtelo. In na bregu sem videla, da rasto lepe rože, kako se podijo po njih veliki, rejeni

voli z dolgimi rogovi, beli z rjavimi lisami. Da se morejo zblesti človeku take neumnosti!“

„Gospa, sanje pomenijo dobro. Čista, svetla voda, lisasti voli, to je vedno dobro znamenje; rože pomenijo poroko . . .“

Ta hip se zabliska in bobneče zagrmi. Ženski se prekrížata.

„Bog pomozi, k nevihti se pripravlja,“ opomni Kolačkova. „Samo ko bi bila že doma. Bogve kaj se je zgodilo, da ju ni tako dolgo . . . Urška, ali nisi opazila, da je bil gospodar danes nekam čuden?“

„Res, gospa, nekako jezni in hudi so bili gospod, ko so prišli opoldne domov.“

„Moj Bog, in še rekla sem mu, da naj vzame palico s seboj. Nikoli ni mogoče človeka do dna spoznati; o ta neumna palica! Tako slabe volje še nisem videla Aleša, on hud, Juri trmoglav . . .“

Kolačkova se skloni skozi okno in pogleda okoli: tiho in mirno, slišati ni glasu, kakor bi bilo vse izmrlo. Trda noč, samo ob Gradaščici pod kostanji zaspano brlijo petrolejeve svetiljke in rojema jih obletavajo komarji in veščice. Čuje se, kako plava čoln po Ljubljanici in kako enakomerno udarja veslo ob vodo. Nekdo daleč zavriska in polagoma se poizgubi jek v nočni tišini. Zaslišijo se koraki. Kolačkova se naglo ozre, a zapazi samo starega prižigalca z laterno, ki počasi pristavlja lestvo in ugaša svetiljko. Iz daljave se oglasi hripavo petje. Ženski poslušata. Dva pevca se dereta na ves glas:

Sem v Šiško v vas hodil,
sem gladil steze;
sem Šiškarco ljubil
do belega dne.

Bom travco pokosil,
bom trnje požgal,
bom v Šiško v vas hodil,
pri Šiškarci spal.

Vedno bliže prihaja petje in razločijo se že opotekajoči koraki.

„Dva pijanca,“ reče Kolačkova, „v tej temi lahko padeta v Gradaščico. Prižigalec je že pogasil; moj Bog, polnoči bo vsak čas in še ju ni.“

Tu zakliče eden izmed prihajalcev čisto v bližini:

„Jurče, poj! Ali si že hripav? Ne bodi, ne bodi! Še enkrat pritisniva . . . Jurček, no, Jurček! . . . Torej: Sem v Šiško v vas hodil . . .“

Napeto posluša Kolačkova in srce ji začne burno utripati.

„Oče, ali mama spijo!“ se oglasi iz teme drugi prihajalec.
„Zakaj bi jih budila po nepotrebnem!“

„Kaj boš! Zapojava še enkrat! Vstane naj, vstane stara; kdo bi zmerom spal! Še peti bo morala nocoj... „Pa sem v Šiško...“
No, Jurček, ne bodi, ne bodi . . .“

„Seveda sta naša,“ vzklikne veselo Kolačkova in si oddahne, kakor bi se ji odvalil kamen od srca. „Hvala Bogu, samo da sta tukaj! Urška, teci jima svetit!“

Ta čas odbije polnoči s trnovskega zvonika. —



Sladke, nemirne misli . . .

Sladke, nemirne misli,
kam zbežale ste ve,
vroče, nestrpne želje,
kdaj ostavile ste srce?!

Iščem vas v gozdnem zatišju,
sredi cvetočih poljan . . .
spejem za vami otožno,
kadar nagiblje se dan . . .

V gozdu vas temnem ne najdem,
cvetna poljana molči —
in sporočila ne dajo
tihe mi jasne noči. —

Razdejan in cvetja oropan
gledam ljubezni raj —
misli nemirne — ve želje,
pridite zopet nazaj!

Kristina.

